

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

ÖVERKLAGANDE Ö 5193 – 10

KOMPLETTERING

Klagande Thomas Allgén och Teet Härm, c/o Legio Advokatfirma

Ombud Advokaterna Carl-Johan Vahlén och Kajsa Blomgren
Legio Advokatfirma, Box 5779, 114 87 STOCKHOLM
Tel. 08-678 60 50, fax. 08-678 30 70

Motpart Staten genom Justitiekanslern

Saken Skadestånd, nu fråga om prövningstillstånd

YRKANDEN

Klagandena hemställer att Högsta domstolen

beviljar prövningstillstånd, meddelar prövningstillstånd i Svea hovrätt och återförvisar målet till Svea hovrätt för prövning i sak

samt

beviljar prövningstillstånd, ändrar Svea hovrätts beslut om avvisning av punkt 58, meddelar prövningstillstånd i Svea hovrätt och återförvisar frågan till Svea hovrätt för prövning i sak

alternativt

beviljar prövningstillstånd och prövar målet i sak.

samt

beviljar prövningstillstånd, ändrar Svea hovrätts beslut om avvisning av punkt 58 och att Högsta domstolen prövar denna fråga i sak.

Dom Attunda tingsrätt den 18 februari 2010, **bilaga/flik 1.**

Överklagande till Svea Hovrätt (flera inlagor), **bilaga/flik 2.**

Svea Hovrätts beslut den 8 november 2010, **bilaga/flik 3.**

DISPOSITION

Nedan följande text inleds med ett avsnitt som mer allmänt går igenom skälen för prövningstillstånd. Därefter utvecklas de frågor som särskilt brister i Attunda tingsrätts prövning och varför Svea hovrätt skulle ha beviljat prövningstillstånd. De skäl som åberopas för att Högsta domstolen ska bevilja prövningstillstånd är dels invävda i texten, dels sammanfattade i avsnitt 12.

1. Attunda tingsrätts materiella prövning
2. Systematiken i Attunda tingsrätts dom
3. Av Attunda tingsrätt konstaterade fel
 - 3.1. Polisen fel
 - 3.2. Jovan Rajs fel
 - 3.3. Åklagarens fel
 - 3.4. Övriga fel – Socialstyrelsen
 - 3.5. Svea hovrätts dispensprövning
4. Skadeståndet
5. Kumulationen
6. Skadans uppkomst
7. Europakonventionen
8. Kravet på prövningstillstånd i ljuset av EKMR
9. Särskilt om den avvisade punkten 58
10. Övriga felpåståenden
11. Svea hovrätts dispensprövning
12. Högsta domstolens dispensprövning

I det följande kommer begreppen prövningstillstånd, prövningsdispens och dispens att användas omväxlande för att undvika upprepningar i alltför hög grad. Förkortningen RB används redan initialt och avser Rättegångsbalken (1942:740).

SKÄL FÖR PRÖVNINGSTILLSTÅND

Samtliga dispensgrunder i 49 kap. 14 § och 54 kap. 10 § RB åberopas. Klagandena anser att Svea hovrätt har gjort fel i sin dispensprövning. Prövningen ska ske i två steg. Först bör hovrätten göra en summarisk kontroll över processens ram genom att kontrollera tingsrättens dom mot upprättad sammanställning eller motsvarande innan de går in för en prövning av särskilda skäl. Finner inte hovrätten uppenbara diskrepanser vid en sådan första ytlig kontroll, ska de i andra steget gå in i sakfrågan.

Formellt

I de fall tvistemål är omfattande föreligger en presumtion för hovrätten att meddela prövningstillstånd. Samma presumtion åligger tingsrätten i fråga om att de ska upprätta en sammanställning vid omfattande och komplicerade tvistemål.¹ När Svea hovrätt ska kontrollera om denna dispenspresumtion kan bli aktuell, ska de kontrollera den sammanställning som upprättats i tingsrätten mot tingsrättens dom. Finns där diskrepanser, eller till och med uppenbara brister, borde dispens ges utan att hovrätten ens behöver gå in på sakfrågorna eller ställa sig frågan om en överprövning leder till annan utgång.

Tingsrätten ska upprätta en sammanställning av sådan kvalitet att den korrekt och fullödigt beskriver parternas inställning och åberopade rättsligt relevanta omständigheter. Bestämmelsen om tingsrättens sammanställning är en av förutsättningarna i reformen av RB, "En modernare rättegång" (EMR), om införanden av krav på prövningstillstånd i hovrätterna. Syftet med kravet på sammanställning och syftet med dispenskravet torde hänga samman på så sätt att underrätternas utredning av målet kvalitets-säkras för att hovrätterna ska undgå att pröva alla mål samt undvika att erhålla dåligt utredda mål på sina bord. Detta är viktigt då hovrätten ska överpröva, inte ompröva, tingsrättens dom.

En korrekt sammanställning utgör också en trygghet för parterna, eftersom den kommuniceras i god tid innan huvudförhandling. Eventuella oklarheter i målet synliggörs och en

¹ Prop. 2004/05:131 s. 129 ff.

parts passivitet kan därmed drabba densamma och även indirekt begränsa överprövningsmöjligheterna.

I sak

Förevarande mål är ovanligt omfattande och synnerligen komplicerat. Attunda tingsrätt vägrade i det aktuella målet att upprätta en sammanställning, trots att kärandena uttryckligen begärde det och trots att en sådan, i enlighet med 42 kap 16 § RB, ska upprättas i omfattande mål (**bilaga/flik 4**).

Attunda tingsrätt valde att meddela parterna slutföreläggande enligt 42 kap 15 a § RB (**bilaga/flik 5**). Attunda tingsrätt har därvid helt frångått lagstiftarens krav och syfte med 42 kap 16 § RB.

I det tryck som Attunda tingsrätt sedermera använde som stöd under huvudförhandlingen, och som parterna i och för sig fick ta del av dessförinnan, hade tingsrätten endast "klippt in" den mer än två år gamla stämningsansökan (**bilaga/flik 6**). Efter stämning hade målet emellertid kommit att utvecklas. Bland annat genomfördes en flera dagar lång muntlig förberedelse och en rad justeringar, kompletteringar och förtydliganden hade ingivits av parterna, inte minst från kärandesidan.

Ovanstående är en allvarlig brist som i sig berättigar till prövningstillstånd i Svea hovrätt eftersom Attunda tingsrätt inte handlagt och förberett målet enligt RB:s regler, särskilt med beaktande av att målet är omfattande och komplicerat. En rättssäker och riktig prövning av målet har därmed inte säkerställts.

I anledning av Attunda tingsrätts underlåtelse att upprätta sammanställning valde kärandena att självständigt upprätta en sådan enligt 42 kap 16 § RB, vilken ingavs som reaktion och protest gentemot tingsrättens vägran och bristfälliga underlag (trycket), (**bilaga/flik 7**).

Klagandenas inställning är att detta ensamt är tillräckligt skäl för Svea hovrätt att meddela prövningstillstånd.

Om hovrätten vill göra en ytterligare kontroll inom dispensprövningen, som nu istället Högsta domstolen får göra, kan de relativt snabbt gå in i tingsrättens dom och kontrollera eventuella direkta fel. I detta fall har Attunda tingsrätt prövat två fel som frånfölls muntligen av kändena under huvudförhandlingen, fel nummer 7 och 20 (Attunda tingsrätts numrering, de omständigheter som avses är läckor från polisen till kvällspressen om de så kallade intervjuerna med nära 200 prostituerade under flera veckors tid [7], samt läckorna med osanna uppgifter från polisen till kvällspressen ur förundersökningen särskilt om Teet Härm [20]). Se vidare om detta i överklagandet till Svea hovrätt (**bilaga/flik 2** s. 2-4). Se även utskriften av kändenas sakframställan (**bilaga/flik 2** bilaga 2).

Ett så uppenbart rättegångsfel berättigar till prövningstillstånd i Svea hovrätt.

Att Attunda tingsrätt prövade dessa fel/försummelse trots att de frånfallits kan ha två förklaringar. Antingen var tingsrätten inte uppmärksam under kändens sakframställan eller så hade tingsrätten en på förhand bestämd uppfattning angående vilka av felen de avsåg att godta innan huvudförhandlingen och bevisupptagningen inletts. Oavsett om orsaken är det ena eller andra, eller rentav bådadera, utgör detta rättegångsfel.

En ytterligare konkret del i målet som Attunda tingsrätt uppenbart inte utredde fullgott utgörs av den punkt 58 som Svea hovrätt antog att tingsrätten inte prövat och därför beslutade att avvisa med åberopande av instansordningen. Detta bemöts närmare längre ned under avsnitt 9.

Attunda tingsrätt har som huvudfråga haft att pröva vad som eventuellt ska komma att utgå i skadestånd till kändena. Tingsrätten har dock helt underlåtit att utreda vilket/vilka delbelopp (av de sammantagna ideella yrkandena) som ska utgå till Thomas Allgén

enligt den lagstadgade rätten till skadestånd för häktningstid vid senare friande dom. Omständigheterna har varit ostridiga. Parterna var därtill överens om att i helheten låg även delarna (det vill säga att samtliga åberopade omständigheter och delyrkanden omfattades av det totala yrkandet).

Ovan angivna skäl är ensamma eller i vart fall tillsammans skäl för Svea hovrätt att meddela prövningstillstånd.

1. Attunda tingsrätts materiella prövning

Syftet med den aktuella lagstiftningen i fråga om skadestånd för enskilda är att det ska vara praktiskt möjligt för en enskild att erhålla skadestånd vid myndighets fel och/eller försummelse. Eftersom det i förevarande mål handlar om fel och försummelse vid myndighetsutövning och mycket specifika och livsförstörande skador (personskada), lidande jämte omfattande inkomstförluster för de bägge enskilda, föreligger en bevislättnad för de skadelidande. Det är inte ens teoretiskt möjligt för kärandena i detta fall – innan Attunda tingsrätts dom erhöles – att veta vilka fel och/eller försummelser som skulle komma att godtas av tingsrätten.

När Attunda tingsrätt således sluter sig till att kärandena inte lyckats visa att det är just de av tingsrätten konstaterade 27 felen som har orsakat den aktuella skadan, borde denna slutsats innebära en presumtion för prövningstillstånd i Svea hovrätt, för kontroll av huruvida kärandena i vart fall kan ha rätt till ett partiellt skadestånd.

När en domstol ska genomföra en prövning av rätten till skadestånd, oavsett omständigheterna i det enskilda målet, måste prövningen ske enligt en viss metod. Klagandena har inte i denna inlägga utrymme att återigen utveckla vart och ett av de metodiska fel som Attunda tingsrätt har gjort, utan hänvisar i denna del till överklagandet till Svea hovrätt med bilagor (**bilaga/flik 2**). En av de mer uppenbara bristerna förtjänar ändå att särskilt omnämnas som grund för att Svea hovrätt skulle ha meddelat prövningstillstånd.

I de fall den skadelidande åberopar att ett *faktiskt* fel har begåtts (alltså inte fel i rätts-tillämpning) måste tingsrätten bestämma sig för vad som krävs för att skadelidande ska anses uppfylla beviskravet. Tingsrätten måste då själv ha helt klart för sig huruvida de för tillfället prövar partens *inställning* eller *bevisning*, vilket inte är samma sak.

Bevissäkringsteorin och den kontradiktoriska principen

Enligt bevissäkringsteorin har den som har lättast att införskaffa bevisning om en viss åberopad omständighet bevisbördan för denna. För alla de faktiska fel som den skadelidande påstår, uppfylls beviskravet redan genom ett påstående om det konkreta felet. Svaranden, som har avsevärt lättare att föra bevisning om eventuella ursäcker för det aktuella felet, får då både åberops- och bevisbördan för invändningar. I ett mål så speciellt som detta, där parterna utgörs av en typiskt sett svagare enskild part och den typiskt sett starkare Staten, är det angeläget att inte ålägga den enskilde en alltför sträng bevisbörda eller ett alltför högt beviskrav.

Anför svaranden inte någon invändning alls i förhållande till det åberopade felet, omfattar prövningen i målet heller ingen invändning, vilket följer av den kontradiktoriska principen. Denna situation kan uppenbart vålla problem på grund av att jurister som läser vägledande rättsfall ofta tolkar detta förhållande på felaktigt sätt, nämligen som att bevisbördan skulle ha hunnit falla över på den andra parten redan innan ena parten uppfyllt sin primära bevisbörda. Så är dock inte fallet.²

I förevarande mål frånföll svaranden samtliga omständigheter och invändningar mot samtliga av de från kändesidan åberopade felen. Prövningen omfattade således överhuvudtaget inga invändningar, bortsett från frågan om kausaliteten. Detta framgår av protokollet från huvudförhandlingen i Attunda tingsrätt (**bilaga/flik 8** s. 9). Kopplar man dessa faktiska omständigheter i målet till vad som i praxis och doktrin anförs om bevisbördan och beviskravet för skadestånd från det allmänna, torde det stått klart att

² Se t ex NJA 2006 s. 367

käromålet var mycket starkt i fråga om i vart fall alla de faktiska fel som åberopats.³ Att kärandena trots detta tappat talan i dess helhet innebär att möjligheten till skadestånd i praktiken blir illusorisk.

Tingsrätten har dock möjlighet att pröva *bevisningen* på sätt den finner lämpligast, liksom att lägga den effekt som eventuella invändningar skulle kunna ha som ett led i frågan om käranden har uppfyllt det primära beviskravet eller inte. De kan dock *inte*, som Attunda tingsrätt har gjort, blanda ihop detta med frågan om när käranden ska anses ha uppfyllt beviskravet och bevisbördan således övergår på svaranden. Om det då inte finns någon invändning åberopad från myndighetens sida, som i detta fall, kan tingsrätten inte heller pröva några invändningar.

Attunda tingsrätt har inte haft ovanstående klart för sig när de prövat målet, utan har ex officio fört in de invändningar som svaranden frånföll och som därmed inte omfattades av processen.

Svea hovrätt borde ha upptäckt detta. Det ska vara förhållandevis enkelt att erhålla prövningstillstånd när en underrätt har gjort ett formellt fel.

2. Systematiken i Attunda tingsrätts dom

Vid en genomläsning av domskälen och hur Attunda tingsrätt har behandlat och analyserat vart och ett av de av kärandena anförda felen, framkommer att Attunda tingsrätt inleder analysen med Statens i och för sig icke i målet åberopade invändningar och därefter prövar om kärandena lyckats överbevisa invändningen. I varje del av felprövningen skulle Attunda tingsrätt istället ha frågat sig vad de bägge enskilda hade haft rätt att förvänta sig från berörd myndighet i den aktuella situationen.⁴ Vållandebedömningen

³ Bengtsson, Det allmännas ansvar enligt skadeståndslagen, 2 uppl. s. 58 ff, 61 ff, 65 f, se även rättsliga utlåtanden, markerade under bilaga/flik 2

⁴ Bengtsson, Det allmännas ansvar enligt skadeståndslagen, 2:a uppl. s. 58 ff, 61 ff, 65 f, se även rättsliga utlåtanden, markerade under bilaga/flik 2

är således helt objektiv.⁵ Dessutom föreligger inget krav på att den skadelidande ska behöva visa vari oaktsamheten ligger eller att oaktsamheten ska ha varit särskilt kvalificerad. Se i denna del även vad som ovan anförts om Attunda tingsrätts beaktande av obefintliga invändningar från svaranden. Attunda tingsrätt har uppenbart hoppat över det första ledet i bevisprövningen.

Detta utgör ett rättegångsfel och ska ge prövningstillstånd i Svea hovrätt.

3. Av Attunda tingsrätt konstaterade fel

Detta avsnitt anser klagandena vara av relevans då antalet fel, deras placering i händelseförloppet och vad felen medfört för konsekvenser borde ha lett till ett annat slut i Attunda tingsrätt.

De 27 fel som bekräftats av Attunda tingsrätt kan enkelt grupperas i tre huvuddelar.

1. Polisens fel under utredningen.
2. Den sakkunnige rättsläkaren Jovan Rajs agerande och det faktum att han fick kvarstå i utredningen.
3. Åklagarens (Anders Helin) felaktiga åtgärder och underlåtelse.

Det förtjänar framhållas att sammanställningen i detta överklagande utgår från Attunda tingsrätts syn på de olika felen. Svea hovrätt och Högsta domstolen kan naturligtvis ha en annan uppfattning i frågan, liksom kärandena som anser att betydligt fler än 27 fel har begåtts. I det fall att Högsta domstolen anser att prövningen av själva felen är av vikt presenteras i den muntliga bevisuppgiften nedan ett urval av alla de vittnes- och sakkunnigförhör som upptogs i Attunda tingsrätt. Detta urval ger också förhållandevis snabbt en bild av exakt *hur* grava och avvikande de felaktiga åtgärderna och underlåtelseerna var.

⁵ NJA 1990 s. 137

3.1 Polisens fel

Fel nummer 2, 3, 4, 5, 9, 10, 13, 21, 22, 32, 33, 37, 39, 50, 57, 59, 74, 76, 96, 98 och 111.

Polisen har således begått 16-21 fel enligt Attunda tingsrätt (vad avser vissa fel överlappas polisens och åklagarens agerande, därav intervallet). Det första felet (2) utgörs av den bristfälliga kriminaltekniska undersökningen av de säckar som likdelarna hittades i, vilket var den *allra första* åtgärd som polisen överhuvudtaget vidtog i utredningen.

Det andra felet (3) som polisen har begått och som Attunda tingsrätt bekräftat är att man inte i utredningen tagit med de uppgifter från förhör med fem vittnen som både pratat med och/eller sett/träffat Catrine da Costa efter den påstådda morddagen.

Det tredje felet (4) som polisen gjort är att man inte ordentligt förhörde arkitekten Anckers eller utredde hans vittnesuppgifter, trots att han var den siste som man visste sett Catrine da Costa i livet.

Det fjärde felet (5) var att polisen inte ordentligt utredde alla de sexköpare och kontakter som faktiskt fanns i Catrine da Costas telefonbok och som arkitekten Anckers också hade lämnat namn på (det förtjänar påpekas att vare sig Teet Härm eller Thomas Allgén fanns med i da Costas bok).

Nästa fel (9) var att polisen aldrig ordentligt utredde eller ens förhörde den man som Catrine da Costa bodde hos.

Därpå gjorde polisen fel (32) när man gav Christina Allgén (allmänläkarens exfru, barnets mamma) i uppdrag att själv hålla "förhör" med dottern Karin som då var knappa tre år gammal. Det var också fel (33) att dessa bandinspelade "förhör" mellan mamman och dottern sedan dessutom "tappades bort".

Det var därtill fel (37) att inte fråga Thomas Allgén om hans förehavanden och eventuella alibin och att inte kartlägga var han befann sig under den aktuella pingsthelgen.

Det var fel (39) att i upprepade förhör förleda obduktionsassistenten Åke Fredriksson att bekräfta påståenden han själv aldrig lämnat.

Det var fel (50) att inte jämföra exfrun/mamman Christina Allgéns uppgifter med de fem borttappade förhören som gjorde polisens egen teori om när brottet begåtts omöjlig.

Det var även fel (57) av ansvarig utredare att inte göra en fullständig och kronologisk genomgång/ordning (tidplan) över utredningsmaterialet och händelseförloppet.

Polisläckan (59) (lagstridig) angående Teet Härm. Under huvudförhandlingen i Attunda tingsrätt framkom vittnesuppgifter från ansvarige polisutredaren Per-Åke Larsson att det bara var han och hans chef på roteln som hade nyckeln till det skåp där utredningen förvarades. Således kunde det bara vara han själv eller hans chef som läckt uppgifterna till kvällspressen. Därmed var felet polisens.

Nästa fel av polisen (76) var att man i förhör med Thomas Allgén inte beaktade de vittnesutsagor från de fem förhör som visade att Catrine da Costa levde den helg man bestämt sig för som gärningstidpunkt. Den ansvarige polisutredaren sade vid detta förhör till Thomas Allgén att "om någon hade sett Catrine da Costa efter pingsten hade du inte suttit här".

Det var fel (10, 96) att undanhålla de båda misstänkta och deras försvarare korrespondensen mellan rättsläkaren Jovan Rajs och polisen m.fl., samt Jovan Rajs spekulationer, trots motstridiga svar från likvärdiga experter.

Det var fel (98) att inte upplysa Thomas Allgéns försvarare att makarna Schröder ("fotohandlarparet") vid konfrontationen först hade pekat ut Teet Härm som den man som varit i deras butik och lämnat in en filmrulle med skrämmande bilder.

Det var fel (111, 112) att inte tillräckligt kontrollera de uppgifter som vittnet Marianne Seppälä ("den prostituerade med dagboken") lämnade mellan de bägge rättegångarna i Stockholms tingsrätt 1988 och jämföra dessa med de uppgifter hon hade lämnat till polisen direkt efter återfinnandet av Catrine da Costas kropp 1984, och som inte överensstämde med de nya uppgifter hon nu lämnade (vid initiala förhör 1984 nämnde hon över huvud taget inget om någon dagbok och pratade uteslutande om att Catrine da Costa var rädd för Tor Åberg, "finnen").

Innan domstolen går in på den konkreta skadan måste den också överväga vad dessa fel rent principiellt kan innebära för konsekvenser.

Konsekvenser

Eftersom åklagaren utgår från polisens utredning, blir det med en sådan bristfällig utredning svårt för åklagaren att fullgöra sin plikt på ett riktigt sätt. Det torde vara klart att den omständigheten att fem förhör som avser att den döda har setts i livet efter påstådd dödsdag borde ha varit av intresse inte bara för polisen utan också för åklagaren. Det står klart att mycket relevanta uppgifter måste ha missats genom att inte utreda de närstående ordentligt (den person offret bodde hos, den kund offret sist träffade och så vidare).

Därtill har betydelsefulla uppgifter undanhållits från försvararna vilket har fått effekten att dessa inte uttömmande kunnat förhöra Jovan Rajs, makarna Schröder, Christina Allgén med flera under förhören, vilket kan ha haft stor betydelse eftersom särskilt Jovan Rajs tillsammans med Christina Allgén var åklagarens huvudvittnen.

I det fall att försvararna hade känt till att makarna Schröder först hade pekat ut den ena och sen den andra av de bägge misstänkta, trots att de enhälligt berättat att de bara hade sett en person i butiken, hade detta sannolikt lett till att Stockholms tingsrätt hade jämfört och uppmärksammat att uppgifterna från de initiala polisförhören med makarna Schröder inte överensstämde med deras vittnesmål i rätten. De inledande polisförhören

med makarna Schröder ingick i förundersökningen som utskrifter. Denna avvikelse gjordes särskilt tydlig av kärandena under huvudförhandlingen i Attunda tingsrätt, där makarna Schröders vittnesmål dessutom spelades upp på ljudband. Av förhören (dels utskrifter men framför allt bandinspelningarna) framgår makarna Schröders uppenbara svårigheter att lämna några som helst sammanhängande eller enhälliga uppgifter, och det påstådda "tvärsäkra" utpekandet av Thomas Allgén sker först efter dels det tidigare utpekandet av Teet Härm, dels först efter upprepade konfrontationer och därtill timmar av tvekanden, långa tystnader och återkommande "ja jag vet ju inte" från de bägge makarna, särskilt så fru Schröder. Hade en motsvarande jämförelse uppmärksammats i rättegången i Stockholms tingsrätt hade det stått klart att trovärdigheten i makarna Schröders vittnesmål var helt annan än som nu blev fallet i Stockholms tingsrätts avgörande 1988.

I det fallet att åklagaren hade tagit reda på att vittnet Marianne Seppälä 1988 lämnade uppgifter som helt stred mot de hon lämnat 1984 hade också hennes trovärdighet påverkats i rättegången, om hon ens hade åberopats som vittne. Senare inleddes också en menedsutredning gentemot henne på grund av just dessa nya uppgifter.

Om obduktionsassistent Åke Fredriksson inte hade förletts under förhören på sätt som skedde, hade inte heller själva styckningen kunnat lokaliseras till Solna rättsläkarstation, och då förlorades också anknytning mellan styckningen och Teet Härm. Det förtjänar här att upprepas att trots omfattande kriminaltekniska undersökningar kunde inte ett spår efter Catrine da Costa påfinnas på Solnas rättsläkarstation.

Om polisen hade frågat Thomas Allgén vad han gjorde den 11 juni 1984 hade polisen kommit fram till att Thomas Allgén inte ens i teorin hade haft möjlighet att tidsmässigt utföra de påstådda gärningarna. Detta utvecklades särskilt under huvudförhandlingen i Attunda tingsrätt och förtjänar att utvecklas också här.

Enligt anhöriga och andra vittnen hade Thomas Allgén under den aktuella dagen bara varit borta från hemmet i ungefär två timmar. Polisens teori om gärningen var att de

bägge läkarna hade tagit kontakt med Catrine da Costa (det fanns inga mobiltelefoner 1984), mött upp henne och varandra; åkt (oklart med vilket färdstätt då Teet Härms bil saknade spår av Catrine da Costa och Thomas Allgén inte hade tillgång till någon bil) till rättsläkarstationen i Solna från sina respektive hem; haft sex med Catrine da Costa, med varandra och med Karin (enligt polisens teori åtminstone Thomas Allgén); dödat, styckat, grillat och ätit Catrine da Costa och haft en satanistisk ceremoni; städat (intill perfektion eftersom att det inte fanns ett spår av Catrine da Costa på rättsläkarstationen), fört iväg kroppsdelarna dit de senare hittades (under Essingeleden vid Pampas marina, också utrett hur transporten skulle ha skett), släpat med sig dottern Karin i barnvagn under samtliga moment, gjort sig av med blodiga kläder och sedan åkt tillbaka hem till sina respektive familjer, Thomas Allgén dessutom för att fira frun Christina Allgéns 30-årsdag med släkten. Det säger sig självt att Thomas Allgén omöjligen kunnat utföra detta på två timmar. Något som rent faktiskt är omöjligt ska en tilltalad inte särskilt behöva bevisa och således inte heller kändena i Attunda tingsrätts prövning av felen.

Om polisen inte hade tillåtit exfrun/mamman Christina Allgén att hålla egna förhör och/eller om polisen hade lyssnat på banden med dottern Karin hade det också stått klart att Christina Allgéns uppgifter hade mycket låg tillförlitlighet. Om polisen hade jämfört Christina Allgéns uppgifter med uppgifterna från de fem borttappade vittnesförhören hade också detta visat på Christina Allgéns låga trovärdighet.

Attunda tingsrätt finner att det "inte är uteslutet" att ett korrekt händelseförlopp hade lett till en annan utgång. Dock har de underlåtit att pröva eventuell samverkan eller vad som annars hade kunnat orsaka det faktiska lidandet och förlorade arbetet. Samverkan och kumulation är inte samma sak och i Attunda tingsrätts dom lyser denna analys helt med sin frånvaro.

Att Attunda tingsrätt trots detta resonemang kommer till ett felslut beror dels på att de tilläpdat ett alltför högt beviskrav ("visat/styrkt"), dels på att man i sin sambandsprövning går tillbaka till att pröva "vart och ett av felen" för sig varvid man dragit slutsatsen att felen "inte heller sammantaget" orsakat skadan (se domen **bilaga/flik 1** s. 145). Domen

omfattar emellertid inte någon analys av *varför* felen inte heller sammantaget lett till de följder som kärandena påstår, det vill säga skadan. Mer om denna felaktiga bevisprövning längre ned.

3.2 Jovan Rajs fel

Fel nummer 10, 13, 21, 22, 74.

Dessa fel omfattar inte bara att den sakkunnige rättsläkaren Jovan Rajs (Teet Härms handledare) själv gjorde fel som yttrade sig, agerade partiskt och vägrade frånträda från utredningen, utan också att om polisen och åklagaren hade agerat riktigt och entledigat honom så hade det istället kommit in en annan, opartisk, rättsläkare i utredningen.

Av förhören med två av de sakkunniga rättsläkarna under huvudförhandlingen i Attunda tingsrätt framkom att det vid denna tid (mitten av 80-talet) fanns två falanger inom rättsmedicinen, Jovan Rajs "mot" alla andra verksamma rättsmedicinska specialister. Om Jovan Rajs hade frånträtt frivilligt eller hade entledigats av polisen såsom borde skett, hade de rättsmedicinska utlåtandena därmed istället haft den innebörd som de som åberopats som bevisning i Attunda tingsrätt (det föreligger även skriftligt utlåtande i denna del), och åklagaren hade då inte fått stöd för sina teorier (se utlåtandet, **bilaga/flik 9**).

3.3 Åklagarens fel

Fel nummer 92, 95, 96, 98, 100, 101, 111, 112.

Det är konstaterat att det var fel (92) att i förundersökningen utelämna de fem vittnesförhör som visade att den åtalade gärningen var omöjlig.

Det var fel (95) att innan åtal väcktes inte beakta de uppgifter som motsade gärningsbeskrivningen (samma fem förhör, oklart om Attunda tingsrätt här även menar att gärningen var omöjlig att utföra enligt alibit).

Det var fel (96) att undanhålla de bägge misstänkta och deras försvarare korrespondensen mellan Jovan Rajs och polisen m.fl., samt Jovan Rajs spekulationer trots motstridiga svar från experter.

Det var fel (98) att inte upplysa Thomas Allgéns försvar om att makarna Schröder vid konfrontationen först hade pekat ut Teet Härm som den man som varit i deras butik och lämnat in en filmrulle med skrämmande bilder (åklagaren Anders Helin var med vid konfrontationerna).

Det var fel (100) att inte, när åklagaren faktiskt till slut hittade arkitekten Anckers förhör, gå igenom akten ordentligt.

Det var fel (101) att inte höra de fem tidigare borttappade vittnena i rättegången i Stockholms tingsrätt.

Det var fel (111-112) att inte kontrollera Marianne Seppäläs nya uppgifter 1988 med de som hon lämnat i tidigare förhör i nära anslutning till brottet 1984, eftersom det i detta nya förhör som åklagaren tog del av särskilt står angivet att Marianne Seppälä också hörts 1984.

Åklagaren gjorde således grava fel när han underlät att göra dessa kontroller och beaktanden trots att han hade möjlighet och även skyldighet till det. Det är sannolikt att åklagaren hade agerat annorlunda om han hade tagit del av och beaktat uppgifterna i de fem borttappade förhören och även insett att Marianne Seppälä ljög.

Konsekvens

För det fall att nämnda fel inte begåtts hade åtal med allra största sannolikhet aldrig väckts, vilket skiljer sig från Attunda tingsrätts slutsats att det "inte är uteslutet" att det hade blivit annorlunda.

3.4 Övrigt – Socialstyrelsen

Fel nummer 121.

Det var fel av Socialstyrelsen att i legitimationsprövningen inte redovisa professor Simonsens utlåtande, som bekräftade Rättsliga rådets bedömning och som helt motsade Jovan Rajs bedömning.

3.5 Svea hovrätts dispensprövning

Svea hovrätt borde i vart fall ha ansett att domen var oklar och insett att domslutet kan ha kommit att bli felaktigt. Det är dessutom uppenbart att Attunda tingsrätt har tillämpat ett för strängt beviskrav i förhållande till vad doktrin och praxis stipulerar (se Attunda tingsrätts ordval, *visat*, i domen **bilaga/flik 1** s. 144). Tillämpning av fel beviskrav utgör ett betydande fel vilket berättigar till prövningstillstånd i Svea hovrätt.

4. Skadeståndet

De bägge skadelidande har yrkat i princip likartade ersättningar från Staten i detta mål. En ersättningspost avser förlorad arbetsförtjänst och en ersättningspost avser psykiskt lidande och kränkning (den ostridigt lagstridiga polisläckan till kvällspressen). Detta innebär att deras anspråk i huvudsak avser personskada, ej ren sak- eller förmögenhetsskada, på grund av Statens fel och försummelse.

När domstol prövar ersättningsanspråk på grund av fel och försummelse börjar de med att analysera parternas inställning till själva skadan som sådan. Detta sker för att domstolen, när den ska pröva huruvida det föreligger en skada eller inte, måste ha klart för sig vem av parterna som har bevisbördan och vilket beviskrav som ska tillämpas.

Kärandena har i detta mål anfört att skadorna dels har orsakats av fel och/eller försummelser i myndighetsutövning, dels vissa fel vid rättstillämpning samt därtill brott mot Europakonventionen (EKMR) och vidare ett fastställt brott (polisläckan).

Staten har i aktuellt mål inte anfört *någon annan* förklaring till skadan.⁶ Staten har vidare vitsordat de yrkade beloppen *i och för sig*, med undantag för yrkandet avseende lidande, och svaranden har inte heller ifrågasatt att kärandena faktiskt inte kunnat arbeta på grund av det inträffade.

Detta innebär att kärandena åtnjuter en bevislättnad⁷ – huruvida kravet är övervägande eller klart övervägande överlämnar kärandena till rätten att pröva – och vad gäller inkomstförlusten ska skadelidande göra sannolikt att den skadegörande handlingen i vart fall har utlöst skadeeffekten. Saknas reell möjlighet till kompensation i dessa fall uppfylls inte det reparativa syftet med skadeståndet.

När en domstol ska utreda om de fel som käranden menar har medfört skadan också har uppstått på det sätt som kärandena påstår, måste domstolen börja med att analysera och gruppera de påstådda felen på ett metodiskt sätt, särskilt i ett mål som omfattar 25 års händelseförlopp (se tidsaxel **bilaga/flik 10**) och så många som omkring 135 åberopade fel.

5. Kumulationen

När det gäller frågan om kumulering har Attunda tingsrätt förstått vad detta innebär i grunden, nämligen att mer än en enstaka händelse tillsammans med andra kan innebära *ett* fel. Kumulering kan dock också innebära att ett flertal åtgärder, beslut eller ageranden som i sig inte når upp till att för sig vara ett fel hänger samman med varandra i en händelsekedja och därmed samverkar på sådant sätt att de tillsammans genererar ett eller flera fel ("många bäckar små leder till en stor å").

Attunda tingsrätt har gjort fel när de har prövat kumuleringsfrågan. Kumulationen måste prövas gentemot de fel som tingsrätten faktiskt konstaterat. Ett annat påstått fel kan

⁶ Hellner och Radetzki, Skadeståndsrätt, 8:e uppl, sid 213 ff

⁷ NJA 1978 s. 281

”smittas” av något eller några av de fel som redan har konstaterats. Här föreligger uppenbara luckor i Attunda tingsrätts dom.

Det framgår inte om Attunda tingsrätt alls har reflekterat över detta. Svea hovrätt borde ha noterat denna tystnad och beviljat prövningstillstånd.

För klagörande anges följande exempel. Flera av de av Attunda tingsrätt konstaterade felen avser Jovan Rajs agerande och särskilt hans kvarstående i polisutredningen. Eftersom det var fel att Rajs fick kvarstå i polisutredningen trots jävssituationen som förelåg kan man inte ignorera att han de facto fick en avgörande betydelse för åtalsbeslutet, för Stockholms tingsrätts prövning och domskäl, för kammarrättens prövning och avgörande och vidare i händelsekedjan (Jovan Rajs var ett huvudvittne i samtliga processer). Ett fel, särskilt ett fel på ett så tidigt stadium i förhållande till hela det efterföljande händelseförloppet, ”smittar” då naturligtvis alla efterföljande åtgärder eftersom myndigheternas ansvar för sina egna åtgärder och beslut inte begränsas av tidigare myndigheters åtgärder och beslut. I förevarande fall var det dessutom fråga om flertalet fel och Attunda tingsrätt skulle ha övervägt vilken effekt detta hade på vart och ett av de senare ingripande besluten och förfarandena där Jovan Rajs ingick som en faktor, direkt eller indirekt. Samma sak gäller polisens utredning som även den gick snett redan initialt.

Attunda tingsrätts bedömning av felen och dess samverkan är ofullständig och felaktig vilket Svea hovrätt borde ha uppmärksammat.

6. Skadans uppkomst

När domstolen ska utreda om det har uppstått en skada bör de börja med den senaste händelsen/skadan och arbeta sig bakåt i händelseförloppet för att kunna sluta sig till när skadan blev definitiv. En läkare som blir av med sin legitimation kan inte jobba varvid en inkomstförlust uppkommer. För inkomstförlusten har således prövningen i kammarrätten betydelse för den uppkomna skadan. Om Socialstyrelsen inte hade undanhållit kammarrätten professor Simonsens yttrande, hade kammarrätten även 1991 kommit till samma

slutsats som de gjorde vid den föregående prövningen av legitimationsfrågan 1989, nämligen att det inte förelåg stöd för att dra in de bådaskade läkarlegitimationer. Istället blev resultatet kammarrättens felaktiga och skadeståndsgrundande dom 1991 (**bilaga/flik 11**). Klagandena hänvisar i denna del av utrymmesskäl till argumentationen för prövningstillstånd i överklagandet till Svea hovrätt (**bilaga/flik 2**, bilaga 1 till överklagandet, s. 47-50).

Nästa avgörande skadehändelse i retrospektiv är de chikanerande domskälen från Stockholms tingsrätt 1988, vilka ensamma utgjorde startskottet för förvaltningsprocesserna angående indragningen av läkarlegitimationerna (se domen, **bilaga/flik 12**).

I den andra rättegången i Stockholms tingsrätt 1988 lade åklagaren upp åtalet som en typ av "trestegsraket". Först gjordes gällande att Thomas Allgén och Teet Härm var sexuellt avvikande, sedan att de hade styckat kroppen och därefter att de hade mördat Catrine da Costa.

I första delen av domskälen från 1988 har Stockholms tingsrätt kommit fram till att Thomas Allgén och Teet Härm 1) har haft "bondagesex" med Catrine da Costa (det vill säga bundit henne under sexakten), 2) att de är nekrofiler (haft sex med hennes döda kropp), 3) att de haft sex med varandra (bisexuella) samt att de 4) är pedofiler och incestuösa (i vart fall Thomas Allgén uppgavs ha haft sex med sin dotter Karin).

När det gäller notoriskt kända omständigheter behöver en part inte framställa någon särskild bevisning därom. Påstås ett något någorlunda normalt faktum krävs sedvanlig men inte särdeles omfattande bevisning. Påstås däremot inom ramen för ett mål något som är helt avvikande eller otroligt måste dock beviskravet höjas avsevärt.

Personer med ens en eller två av ovan angivna beteenden/sexuella preferenser (1-4 ovan) torde vara sällsynta. Att det skulle finnas en person som har samtliga dessa egenskaper (1-4) är mycket osannolikt. Sannolikheten för att det skulle finnas två

personer som bägge har alla dessa preferenser och den sammansatta läggning som åklagaren hävdade är i praktiken uteslutet. Att de skulle råka bo i samma stad är helt uteslutet. Det stöd som åklagaren hade för att det var på detta sätt var Jovan Rajs och Christina Allgéns uppgifter. Detta gör att deras aktiva medverkan i utredningen var helt nödvändig för att åklagaren överhuvudtaget skulle kunna framställa dessa påståenden. Om åklagaren hade anfört dessa chikanerande påståenden utan stöd av dessa två personers vittnesmål hade Stockholms tingsrätt kunnat lägga uppgifterna om alla de absurda "perversiteterna" åt sidan.

Nästa chikanerande påstående i Stockholms tingsrätts dom från 1988 gäller påståendet om att de bägge hade överbevisats om styckningen av Catrine da Costas kropp trots varken åtal eller gärningsbeskrivning omfattade brott mot griftefrid. Hade den sakkunnige rättsläkaren Jovan Rajs frånträtt eller entledigats som hade varit det korrekta förfarandet hade åklagaren aldrig kunnat påstå att det var just de båda som måste ha utfört styckningen, och då hade Stockholms tingsrätt i sin tur kunnat ignorera de uppgifterna.

Om åklagaren hade gjort någon form av analys av de uppgifter som makarna Schröder lämnat i sina initiala förhör jämfört med deras långt senare frammanade uppgifter hade han aldrig åberopat dem som vittnen. Hade åklagaren inte haft vare sig makarna Schröder eller Jovan Rajs som vittnen hade Stockholms tingsrätt aldrig författat domskälen på sätt som skedde.

Detta innebär att inkomstförlusten har uppkommit åtminstone vid denna tidpunkt, vilket Attunda tingsrätt överhuvudtaget inte har analyserat.

Att Attunda tingsrätts dom saknar ovanstående analys är skäl nog för Svea hovrätt att bevilja prövningstillstånd.

En annan kritisk tidpunkt i händelsekedjan och frågan om skadans uppkomsttidpunkt var när återförvisningsbeslutet från Svea hovrätt den 22 mars 1988 kom tillbaka till Stockholms tingsrätt med undanröjande av beslutet om rättspsykiatrisk undersökning (således

fällande utslag). Det var då tydligt att utredningen led av uppenbara brister. Därtill framgick det av Svea hovrätts beslutsmotivering vari bristerna bestod och vad som således måste åtgärdas/kontrolleras och ytterligare utredas innan rättegången kunde fortskrida. Sittningen i Svea hovrätt var mycket stark eftersom det var Hovrättspresidenten Birgitta Blom som fattade beslutet och yttrade sig i saken (**bilaga/flik 13**).

Hade åklagaren, när Svea hovrätts beslut således kom till Stockholms tingsrätt och åklagarens kännedom, också känt till

- att Marianne Seppälä Ijög,
- att Catrine da Costa levde efter påstådd dödsdag,
- att obduktionsassistenten faktiskt inte hade lämnat de uppgifter som skulle binda styckningen till Solna rättsläkarstation,
- att makarna Schröder inte var trovärdiga/tillförlitliga,
- att Christina Allgéns bandinspelningar med dottern Karin var helt intetsägande,
- att Teet Härm och Thomas Allgéns förehavanden/alibin gjorde gärningen omöjlig, och
- att styckningen faktiskt inte krävde kunskaper i rättsmedicin (vilket hade möjliggjort annan gärningsman),

så hade åklagaren med största sannolikhet lagt ned åtalet.

I vart fall har skadan således uppstått vid denna tidpunkt, mars 1988, vilket Attunda tingsrätt på intet sätt har analyserat.

Nästa kritiska tidpunkt bakåt i tiden var åtalets väckande. Åklagare Anders Helin väckte åtal den 14 januari 1988. Om åklagaren då hade känt till att säckarna var undermåligt undersökta, att polisen inte närmare undersökt de personer som fanns i offrets närhet och som ju normalt är mest sannolika som gärningsmän (bodde hos, sista kund), att både Thomas Allgén och Teet Härm de aktuella dagarna var med sina respektive familjer i sådan omfattning att de inte kunnat hinna genomföra vad som påstods och att Catrine da Costa hade setts i livet efter dödsdagen, så hade han sannolikt aldrig väckt åtal. Anders Helin hade då befunnit sig i en situation där Jovan Rajs var det enda

egentliga stödet för åklagarens teori, trots kriminaltekniska undersökningar och polisiära utredningar vars omfattning överskuggar det mesta i svensk rättshistoria. Det fanns inte, och finns inte heller idag, något tekniskt eller objektivet fynd som kopplar Thomas Allgén eller Teet Härm till Catrine da Costa, till gärningen eller till de delmoment och platser som byggde Anders Helins teori.

När Svea hovrätt prövade klagandenas begäran om prövningstillstånd har de haft att kontrollera huruvida det av Attunda tingsrätts dom framkommer om ovanstående nödvändiga överväganden har företagits. Svea hovrätt hade, om de genomfört en riktig dispensprövning, kommit fram till att inte ett spår av sådana överväganden står att finna i Attunda tingsrätts dom. En sådan oklarhet berättigar till prövningstillstånd oavsett huruvida hovrätten anser att målet skulle ha fått en annan utgång eller inte.

7. Europakonventionen

Vad gäller frågan om brott mot EKMR har klagandena två synpunkter på Svea hovrätts beslut att inte meddela prövningstillstånd och i förlängningen på Attunda tingsrätts dom.

Det är tingsrättens skyldighet att utreda gällande rätt, utifrån vad parten påstår. Svenska domstolar hade tidigare den traditionen att underrätterna (både tingsrätt och hovrätt) inte gärna prövade konventionsfrågor. Denna underlåtelse accepterades inom rättsväsendet eftersom Högsta domstolen gärna själva prövade just konventionsfrågorna som första instans.

Traditionen att skjuta konventionsprövningar till högre rätt blir dock än mer ohållbar i och med kravet på prövningstillstånd i hovrätt i och med processreformen EMR. Konsekvensen blir då, som i detta fall, att tingsrätten inte gör någon egentlig prövning alls av påstådda konventionsbrott och att den skadelidande därtill fräntas möjligheten till överprövning i nästa instans. I praktiken blir det således en "nollinstansprövning". Det är särskilt viktigt att saken prövas i två instanser när det gäller enskilda medborgares rätt

gentemot den avsevärt starkare staten och särskilt så när det gäller så pass ingripande och långtgående beslut med så svåra och långvariga effekter som i det aktuella fallet.

Attunda tingsrätt har i domen inte ens omnämnt EKMR och har inte heller prövat de i målet aktuella konventionsfrågorna. Det är oklart huruvida tingsrätten överhuvudtaget förstått parternas inställning och vilka konventionsbrott som faktiskt gjorts gällande. Kärändenas inställning i konventionsfrågan framgår av inlägga den 28 november 2008 (**bilaga/flik 15**), av den sakframställan som gjordes under huvudförhandlingen i Attunda tingsrätt samt i överklagandet till Svea hovrätt med bilagor varav flera rättsutlåtanden (**bilaga/flik 2**).

Svea hovrätt borde särskilt ha uppmärksammat Attunda tingsrätts tystnad i fråga om konventionsfrågan som en omständighet som innebär att domen kan vara felaktig och att den i vart fall är oklar.

Vad Attunda tingsrätt har angivit i sin dom, att frågan om konventionsbrott endast var frågan om oskäligt utdragen rättsprocess, är naturligtvis inte korrekt, utan gäller därtill de chikanerande domskäl som inte är möjliga att överklaga (det saknas effektiva rättsmedel) samt att omöjligheten att komma tillrätta med felaktigheterna är att jämsätta med en icke avslutad rättegång (utdragen rättsprocess). Även i denna del är tingsrättens dom oklar. Eftersom Attunda tingsrätt inte har förstått att påståendena om konventionsbrott är tudelade har de inte heller prövat frågan vilket i sin tur innebär att den inte är redovisad i domen. Slutsatsen blir då att domen inte kan vara annat än oklar på denna punkt.

I klagandenas överklagande till Svea hovrätt (**bilaga/flik 2**) har klagandena dessutom åberopat ett nära besläktat rättsfall där skadelidande faktiskt tillerkändes ersättning.⁸ Hade Attunda tingsrätt riktigt uppfattat kärändenas inställning och vad som anförts i dessa delar hade tingsrätten mycket enkelt kunnat finna det aktuella prejudicerande fallet tillämpligt och därmed hade utgången även i Attunda tingsrätt kunnat bli en annan än som blev fallet.

⁸ NJA 2005 s. 462

Svea hovrätt hade därför enkelt kunnat konstatera att Attunda tingsrätts domslut skiljer sig från åberopade och prejudicerande rättsfall vilket utgör ytterligare en grund för Svea hovrätt att meddela prövningsdispens.

8. Kravet på prövningstillstånd i ljust av EKMR

Syftet med reformen i Rättegångsbalken (EMR), vad gäller införandet av krav på prövningstillstånd i dispositiva tvistemål, är inte att hovrätterna *aldrig* ska överpröva tingsrätters avgöranden. Rättssäkerheten måste alltid gå före alla andra intressen, vilket särskilt påpekas upprepade gånger i förarbetena till EMR samt rättsvetenskapens analyser av dessa, varför lag och förarbeten jämte praxis alla ska tolkas till förmån för rättssäkerhetsintressen⁹. Hovrätternas motivering till beslut om prövningstillstånd utgörs utan undantag enbart av att lagens kriterier citeras utan anpassning till det enskilda fallet. Förutsebarheten för den klagande är därmed noll och intet.

Det saknas ännu praxis vad avser granskningsdispens (komplicerat/omfattande och/eller oklart).

Svea hovrätt torde ha tolkat Ö 3756 -09 (**bilaga/flik 17**) något restriktivt. Syftet med nya lydelsen i RB är att de mål som *bör* prövas i två instanser också ska ges dispens. Tröskeln är inte särskilt hög och framför allt ska dispens inte bara ges i de fall då hovrätten anser att de skulle komma till ett annat slut än tingsrätten har gjort.

Det föreligger synnerliga skäl att meddela dispens i båda instanser i det aktuella målet eftersom det är helt unikt att en inhemsk domstol fastställt att staten begått 27 fel i myndighetsutövning gentemot enskilda och med så långtgående följder och lidande på individnivå. Det kan närmast uppfattas som stötande att en sådan mängd fel ändå inte berättigar till någon typ av kompensation.

⁹ Prop. 2004/05:131 sid. 78, 82 mfl.

Skulle Svea hovrätts beslut stå fast och därmed Attunda tingsrätts dom vinna laga kraft, skulle hovrätterna ges "carte blanche" att bara sikta in sig på effektivitet till men för rätts-säkerhetsaspekten. Därtill skulle tingsrätterna också i fortsättningen kunna ignorera konventionsfrågor med följd att de kan komma att aldrig prövas ordentligt av svensk domstol. Man kan heller inte utesluta att Svea hovrätt av andra skäl, exempelvis politiska eller karriärmässiga, har valt att undvika en prövning av det aktuella målet. På samma sätt som Attunda tingsrätt kanske inte "vågade" sätta sig till doms över tidigare inblandade domstolars prövningar.

I detta fall anser klagandena att det finns synnerliga skäl för Högsta domstolen att meddela prövningstillstånd, med åberopande av bland annat vad som framgår av mellan- domen från Attunda tingsrätt, nämligen att staten har ett ansvar att tillhandahålla effektiva rättsmedel för att enskilda ska kunna få sina anspråk fullödigt och rättvist prövade i inhemsk domstol utan oskäligen dröjsmål. Denna skadeståndstalan är klagandenas sista verktyg för att få upprättelse, eftersom de har uttömt alla de alternativ som svensk rätt ställer till förfogande. Upprepade överklaganden och resningsansökningar från deras sida har samtliga avvisats/ogillats (till och med de chikanerande domskälen från Stockholms tingsrätt 1988 överklagades trots att det formellt är omöjligt). Attunda tingsrätts slutsats att de därmed "haft att skylla sig själva" (**bilaga/flik 1** s. 145) visar på en häpnadsväckande okunskap om hur konventionsreglerna fungerar.

Eftersom hovrätten inte motiverar sina beslut att inte meddela dispens blir förutsebarheten obefintlig. En enskild som har för avsikt att överklaga har idag ingen som helst ledning i fråga om vad som krävs för granskningsdispens eller ändringsdispens efter ikraftträdandet av EMR.

9. Särskilt om den avvisade punkten 58

Att Attunda tingsrätt faktiskt har prövat fel nummer 58 framgår särskilt av domen (**bilaga/ flik 1** s. 28-29). Hur Svea hovrätt då kan hävda att fel nummer 58 inte tidigare prövats är en gåta.

Svea hovrätt kan inte skriva att det förhåller sig på ett visst sätt – i detta fall att Thomas Allgén inte tidigare åberopat häktningen och yrkat ersättning för denna – utan att kontrollera vad som framgår av Attunda tingsrätts dom. I kärandens sakframställan påpekade kärandeombuden särskilt att Teet Härm hade fått sin ersättning men inte Thomas Allgén, vilket också framgår av utskriften av kärandenas sakframställan (**bilaga/flik 2** bilaga 2 s. 1). I det fallet att Attunda tingsrätt hade varit i minsta tvivel huruvida det yrkades ersättning enligt skadeståndslagen eller lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder, är det rättens skyldighet att utreda detta vilket enkelt hade kunnat ske genom fråga till kärandena. Enligt principen om *jura novit curia* ska inte part särskilt behöva ange vilket lagrum som åberopas.

Svea hovrätt har försökt att motivera avvisningsbeslutet. Trots detta har klagandena mycket svårt att förstå skälen härför. De få möjligheter hovrätter har att avvisa ett yrkande gör dock att klagandena tolkar Svea hovrätts skäl som att de har uppfattningen att Thomas Allgén inte har framställt det aktuella yrkandet förrän i överklagandet till hovrätten. Frågan om häktningstiden avhandlades dock särskilt under kärandens sakframställan i Attunda tingsrätt. Vid genomgång av kärandenas yrkanden i huvudförhandlingens inledningsskede påpekade kärandena särskilt för Attunda tingsrätt att yrkandet avseende Thomas Allgéns häktning ännu inte kompenserats och därför ingick i det sammantagna ideella yrkandet, vilket framgår mycket specifikt av utskriften av kärandenas sakframställan, bilaga 2 sida 1 till överklagandet till Svea hovrätt (**bilaga/flik 2**). Svarandens inställning var densamma, nämligen att i totalyrkandet låg också delyrkandena.

Utskriften av sakframställan bilades till överklagandet till Svea hovrätt och beslutet att inte meddela prövningstillstånd är således felaktigt. Det är därtill tveksamt om en hovrätt formellt kan avvisa en omständighet utan att först meddela prövningstillstånd. Beslutet har ifrågasatts även med hänsyn till

övergångsreglerna.¹⁰ Svea hovrätts avvisningsbeslut är felaktigt såväl formellt som materiellt.

Av Justitiekanslerns skrift av den 21 augusti 2006 (**bilaga/flik 16**) framgår också att Justitiekanslern tidigare har prövat och avslagit Thomas Allgéns yrkande om skadestånd för *samtliga* de omständigheter som också var föremål för prövning i Attunda tingsrätt, det vill säga även häktningstiden. Innehållet i det skadeståndskrav som först riktades direkt till Justitiekanslern innan processen inleddes i domstol var detsamma som i den stämningsansökan som senare anhängiggjordes i Attunda tingsrätt.

10. Övriga felpåståenden

I överklagandet till Svea hovrätt har klagandena framfört kritik mot Attunda tingsrätts bedömning av ett flertal av de övriga påstådda felen (det vill säga de fel som Attunda tingsrätt inte bekräftat). I flera delar av felprövningen har Attunda tingsrätt godtagit (i och för sig inte ens åberopade) ursäkter som enligt rättsvetenskaplig doktrin och praxis *inte* utgör ursäktligt agerande från myndighetshåll. Ett exempel är att annan polisutredning skulle ursäktas att en brottsutredning läggs på is och drar ut på tiden.¹¹

Var och en torde kunna förvänta sig att hovrätterna ska uppmärksamma när en tingsrättsdom är uppenbart rättsstridig och särskilt så när det föreligger flera fel av både formell och materiell art. Eftersom antalet konstaterade fel kan ha betydelse för sambandsprövningen är frågan av vikt och borde ha givits betydelse i Svea hovrätts dispensprövning.

Av utrymmesskäl utvecklar inte klagandena återigen alla felanalyser av punkterna utan hänvisar till bilaga 1 till överklagandet till Svea hovrätt (**bilaga/flik 2**).

¹⁰ Expertkommentar av processrättsprofessor Eric Bylander, Lexnova november 2010

¹¹ Bengtsson, Det allmännas ansvar enligt skadeståndslagen, 2:a uppl. s. 75 f

11. Svea hovrätts dispensprövning

Attunda tingsrätts dom är behäftad med en sådan mängd fel av såväl materiell som formell art, att det för Svea hovrätt borde ha framstått som uppenbart att målet ska beviljas prövningstillstånd.

Därtill borde Svea hovrätt ha konstaterat att det finns rättsfrågor som är intressanta att pröva och som inte tillräckligt utretts av Attunda tingsrätt, däribland beviskravets höjd, frågan om hur kumulering ska prövas, om domstolen bara behöver pröva konstaterade fel eller också måste analysera deras samverkan med övriga påstådda fel, hur domstolen ska pröva orsakssamband som svaranden bestrider utan närmare angivande av skäl därför samt de konventionsrättsliga frågorna.

Svea hovrätt kan också, i frågan om eventuell *ändringsdispens*, ha varit i rättsvillfarelse om att Attunda tingsrätts mellandom av den 22 april 2008 inte skulle ha vunnit laga kraft. I domen ogillades svarandens preskriptionsinvändning. Oavsett huruvida Attunda tingsrätt i samband med nämnda mellandom gjorde en korrekt besvärshänvisning eller inte är det ett faktum att Staten, som inte var tappande i huvudmålet, hade att överklaga nämnda mellandom inom samma tid som tappande part om de ville få preskriptionsfrågan överprövad. Alternativt har svaranden haft att klaga på besvärshänvisningen inom tre veckor efter mellandomen med åberopande av rättegångsfel. Ingetdera har skett varför preskriptionsfrågan är slutligen avgjord och lagakraftvunnen åtminstone per den 11 mars 2010 (**bilaga/flik 14**).

12. Högsta domstolens dispensprövning

Prövningstillstånd måste meddelas såväl i Högsta domstolen som i Svea hovrätt då det är av yttersta vikt för rättstillämpningen att målet, som omfattar ett oöverträffat antal fel från Statens sida mot enskilda individer, prövas i flera instanser. Det kan i det närmaste uppfattas som stötande att en sådan mängd fel inte berättigar till någon typ av kompensation och en prövning i högre instans.

Det vore synnerligen beklagligt om det av Attunda tingsrätt felaktigt tillämpade beviskravet och tingsrättens bristande tillämpning av konventionsrätten, vilken närmast kan tolkas som en uppmaning till prövning i högre instans, får stå fast.

Vidare omfattar målet en mycket stor mängd sakomständigheter och fel som utspelat sig under 25 års tid. Huvudförhandlingen i Attunda tingsrätt omfattade 14 förhandlingsdagar under fyra veckor och yrkandena uppgår till nära 40 miljoner kronor.

Det saknas ännu praxis vad avser granskningsdispens (komplicerat/omfattande och/eller oklart). Detta mål torde dock väl kvalificera sig.¹²

När det gäller prejudikatsintresset inbegriper detta mål inte bara rena rättvise- och rätts-säkerhetsintressen utan därtill en rad intressanta rättsfrågor inom centrala delar av rättighets- och processrätten. Målet har fått stor uppmärksamhet, är ytterst omfattande och erbjuder komplexa avgöranden lämpliga för rättstillämpningen att pröva.

Ovan angivna skäl utgör var för sig och åtminstone tillsammans skäl för prövningstillstånd.

Domstolarnas tillämpningssvårigheter i fråga om prövning av konventionsrättigheterna har lett till att Regeringen utsett f.d. hovrättspresident och f.d. JK Johan Hirschfeldt att utreda behovet av klagrande lagstiftning.¹³ Utredningens förslag går huvudsakligen ut på en förstärkning av lagtexten genom en komplettering av skadeståndslagens innehåll och förtydligande genom en specifik lagregel vid just konventionsbrott från myndighets-håll. Värt att notera är att förslaget inte kommer sig av att skyddet som den tänkta lag-regeln ska ge inte redan existerar genom befintliga regelverk och praxis utan av att den praktiska tillämpningen visat sig svår för svenska domstolar.

¹² Prop. 2004/05:131 s. 186 f.

¹³ SOU 2010:87

Klagandena menar att Hirschfeldts utredning och slutsatser stärker deras uppfattning att Attunda tingsrätt gjort det alltför svårt för dem att få den kompensation som de faktiskt har rätt till enligt konventions- och skadeståndsrätten och att Svea hovrätt måste ha insett att Attunda tingsrätt dom inte var korrekt och därmed borde ha beviljat prövningsdispens. När frågan om enskildas rättigheter i förhållande till myndighetsutövning dessutom är så viktig att Regeringen föranstaltat om särskild statlig utredning av densamma, föreligger också synnerliga skäl för Högsta domstolen att meddela prövningsdispens i detta mål.

Det förhåller sig därtill så att uppenbarhetskravet vid åberopade fel vid rättstillämpning inte gäller när det aktuella felet också inneburit en överträdelse av EKMR.¹⁴ Detta tycks vara helt okänt för såväl Attunda tingsrätt som Svea hovrätt.

BEVISUPPGIFT

Till stöd för att klagandena ska beviljas prövningstillstånd åberopas utöver vad som anges nedan i fråga om skriftlig bevisning även följande muntliga bevisning.

- A. Förhör med f.d. poliskommissarie Bo Wide (genom uppspelning/avlyssning av inspelat förhör i Attunda tingsrätt)
- B. Förhör med kriminalkommissarie Jan Olsson (genom uppspelning/avlyssning av inspelat förhör i Attunda tingsrätt)
- C. Förhör med ansvarig polisutredare Per Åke Larsson (genom uppspelning/avlyssning av inspelat förhör i Attunda tingsrätt)
- D. Förhör med universitetslektor, docent och specialist i rättsmedicin, ledamot i Socialstyrelsens vetenskapliga råd Peter Krantz (genom uppspelning/avlyssning av inspelat förhör i Attunda tingsrätt)
- E. Förhör med rättsläkare och professor emeritus Jovan Rajs (genom uppspelning/avlyssning av inspelat förhör i Attunda tingsrätt)

¹⁴ NJA 2005 s. 462

- F. Förhör med före detta rådmän i kammarrätten Peter Wennerholm (genom uppspelning/avlyssning av inspelat förhör i Attunda tingsrätt)
- G. Ljudupptagningar av makarna (ffa fru) Schröders vittnesmål (digitalt ljudband uppspelat i Attunda tingsrätt)

Skriftlig bevisning – tillika bilageförteckning

1. Attunda tingsrätts dom av den 18 februari 2010
2. Överklagande till Svea Hovrätt (flera inlagor jämte bilagor)
Se särskilt de rättsliga utlåtanden som åberopats i Svea hovrätt
3. Svea Hovrätts beslut av den 8 november 2010
4. Attunda tingsrätts beslut att inte upprätta en sammanställning den 5 augusti 2009
5. Slutföreläggande till parterna från Attunda tingsrätt den 26 mars 2009
6. Attunda Tingsrätts tryck den 16 oktober 2009
7. Kärändenas underlag för sammanställning i Attunda tingsrätt den 29 maj 2009
8. Protokoll huvudförhandling i Attunda tingsrätt 2009-11-30—2009-12-23
9. Rättsmedicinskt utlåtande oktober 2008
10. Tidsaxel – bakgrund/sakomständigheter
11. Kammarrättens dom den 31 maj 1991
12. Stockholms tingsrätts dom den 8 juli 1988
13. Svea Hovrätts beslut om återförvisning till Stockholms Tingsrätt den 22 mars 1988
14. Attunda tingsrätts mellandom avseende preskription den 22 april 2008
15. Kärändenas inlaga den 28 november 2008 – andrahandsgrund
Se särskilt sakkunnigutlåtanden i rättsmedicin, kriminalteknik samt vittnespsykologi
16. Justitiekanslerns avslag på samtliga ersättningsanspråk den 21 augusti 2006
17. Ö 3756 - 09

Stockholm den 14 december 2010

Carl-Johan Vahlén

Kajsa Blomgren